

respon al fràncic -MĀR.

JAUPAR, ross. 'lladrar, glapir', correspondència del fr. *japper* 'glapir els cadells', oc. ant. i mod. *japà(r)* 'lladrar'. □ 1.ª doc.: 1889, Bosch de la Trinxeria, que escrivia: «Veus aquí un mot montanyès que prefereixo a *lladrar*» (*Bull. de l'Assoc. d'Exc. Cat.* XII, 232). El fr. *japper* apareix des del S. XIII, l'oc. *japar* «aboyer, japper» és també medieval.

Se sent avui a tot el Vallespir, Ross. i Conflent («els gossos *zəpábən*» sento al meu pastor de Conat, 1960). Segons ThBraune, el fr. *japper* seria germanisme (*ZRPb.* XL, 1920, 334-6), ço que es podria defensar, suposo tenint en compte l'angl. *gape* 'badar la boca, badallar', ags. *ofergapan* 'abandonar, oblidar', neerl. mj. i b-al. mj. *gapen* 'badar la boca', al. *gaffen* 'badar', *gëffida* 'contemplació', b-al. *jappen*, esc. ant. *gapa* 'badar la boca'.

Això implicaria que en occità merid. i rossellonès seria manlleu del francès. Tanmateix potser té més raó el Bloch-Wartburg en considerar-lo onomatopeia. Si fos allò hauríem de creure que el mot fràncic hagués sofert contaminació del tipus ll. *baubari*, fr. *aboyer* (cf. gr. βαύζω), o bé d'*A(H)UCAR*, d'on l'*au*. Però el fet que *jap* i *jaup* 'lladruc' ja es trobin en l'oc. antic (*PSW* IV, 249a), i avui tenen la forma *jaup* el llgd., i *jap*, *japà*, el provençal (quan, si fos germanisme genuí, hauria conservat la G-); més aviat ens inclina a admetre que tot plegat és un mot imitatiu.

DERIV.: *Jaupaire*. *Jaupir* emp., per encreuament amb el sinònim *glapir*.

Jaure, V. *jeure* *Jausent*, *jausiment*, *jausir*, V. *goig* *Jautar-se*, V. *xautar* (i supra *jaltar*) *Javali* 'senglar', sembla pres del cast. (*DCEC* JABALÍ), de l'àr. *ġabali* 'muntanyenc'; alguns valencians m'asseguren que és arabisme autòcton almenys a part del migdia val., on es pronuncia *ġavali* (Xixona, 1935) i s'empra també (*AlcM*) a Calp, Vall de Gallinera i Benilloba. Tanmateix reconeix Giner i Marc que pocs senglars hi ha en terra val., d'altra banda la forma manllevada és evident en la pron. *ġabali* que se li dona en una ampla zona del cat. occid. (Artesa de Segre i al N. de Balaguer) (*pòrk senġlá*, 1956, només conegut i no gaire, a Peralba de Meiaà), i això obliga a admetre la probabilitat d'una transmissió castellana

JAVELINA, 'dard llarg i prim', del fr. *javeline* id., derivat de *javelot* 'pica emprada en la guerra', que per la seva banda ho és del cèlt. GABALOS 'força', 'trident o fitora'. □ 1.ª doc.: diccs. de princ. S. xx (Vogel, *DOrt.* etc.).

Abans se n'havien usat, amb escassa freqüència unes alterades amb x- inicial: «l'Infant Don Ferrando --- procurador nostre --- convocà totes les hosts --- de València i entrà en les parts --- de Múrcia --- e posà setge a --- Cartagenia; i estant en lo dit setge venc-li ardit que'l rey de Castella havia dada mort a l'Infant Don Johan, frare seu e germà nostre --- que mogut de ira, lo dit lo rey lo ferí ab una *xalvina* din

son hostal matex», *Cròn. del Cerimoniós*, cap. vi.¹ Hi ha també una forma «una lança *chavellina* daurada» en un doc. de c. 1421 (*CoDoACA*). Per a l'etimologia del fr. *javeline*, bastarà remetre al *FEW* IV, 12 (que la dona correctament) i al meu resum en el *DCEC/DECH* (JABALINA, també manllevat del francès).

Notem que les antigues variants que hem citat han estat alterades, per contaminació, d'un altre o altres mots: en *chevellina*, probablement la del fr. *cheviller* 'ferir amb sageta' (de CAVICLA < CLAVICULA); en l'altra també deu ser això, però potser, de més a més, s'hi va barrejar un altre facte alterador (potser un derivat de SILVA 'bosc?', cf. el llionès *sarvigna* f. «gibier, venaison», *FEW* XI, 614b35).

¹ Ed. Pagès, p. 349. En aquest passatge l'ed. Bofarull (p. 341, amb la glossa 'jabalina'), ho reemplaça per *calvina*, probablement per haver-se interpretat malament una grafia *chalvina*; en un altre passatge el mot surt escrit *xalvina* també en l'ed. Bofarull

Jeguda, *jeia*, *jeient*, V. *jeure* *Jejúnum*, V. *dejú*

JERARQUIA, pres del b. ll. *hierarchia* 'jerarquia eclesiàstica', compost amb el gr. ἱερός 'sagrat' i ἄρχωματ 'jo mano'. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«En les compa<n>yes dels àngels --- cascuna de les *jerarxies* d'èls, contenen en si tres ordes: car la sobirana conté en si cherubin e-ls trons; e la miyana conté --- les se<n>yories e les virtuts e-ls poders; la IIIa. conté en si lo principat, e-ls archàngels e-ls àngels --- los 3 ordes, donques, de la primera *gerarxia*, són resebuts en quant èls estan costa Déus, e a Èl se convertexen», *VidesR* (on ja l'original llatí escriu *in gerarchiis ipsorum angelorum*, p. 644; f° 210v1, pàgina 308, lín. 11, 26, i veg. encara lín. 9, 19, 22, 35, 43, p. 309, lín. 17, 27, 29, 31).

També es tracta de les jerarquies dels àngels en les obres de Lluïl, Eiximenis i Roís de Corella, en les quals apareix grafiat com *gerarchia*. Comença ja de tornar-se laic en JoMartorell: «Acabant la Princesa, no tardà Tirant fer principi a un tal parlar: --- lo general desig que yo tinc en la magestat vostra veure e servir --- me fa ésser més que home, e quasi Déu, pujant-me en tan alt grau --- dexaré lo treball de recitar --- la virtut que la altesa vostra posseheix, però no vull celar lo ver de ma demanda, ço és los amorosos besars: si aquells yo casun dia haver <podia>, poria ésser dit més que gloriós, e posat en la més alta *gerarchia*» (§ 157, Ag. II, 331).

En part no solament es va pronunciar com *gerarchia* > *gerarxia*, sinó que vulgaritzant-se una mica més, es reduí a *gera(t)xia*, per ex. en la *Collació* de Doctrina Moral e Política, del S. XIV: «los àngels no són tots d'una equal *geratxia*, ans hi ha maýors, miyans e menors» (*CoDoACA* XIII, 359) i així també en una poesia dels Masdovelles i en les *Trobes de la V. Maria*: sempre referint-se encara als àngels. Després és eclesiàstic encara en Lacav.: «*gerarquia* o *hierarchia*: imperi de la Iglésia --- ell és gran defensor de la ge-